

อรรถความรู้ ภาษาวัฒนธรรม โดยสถาบันภาษาและวัฒนธรรม

ตรียัมปวาย ตรีปวาย

สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน อธิบายว่า ตรียัมปวาย ตรีปวาย เป็นพระราชพิธีตามคติพราหมณ์ ที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงประกอบเป็นประจำทุกต้นปี ในเวลาขึ้นปีใหม่ของพราหมณ์ เป็นการอัญเชิญเสด็จพระอิศวรหรือพระศิวะลงมาเยี่ยมโลกเป็นเวลา ๑๐ วัน ซึ่งในระหว่างนี้ได้จัดพิธีต้อนรับ เกลิมฉลอง รับรองเป็นการครึกครื้น ด้วยการโล้ชิงช้า ถวายข้าวตอกข้าวเม่าโภชนาหาร ถวายน้ำสรง ในวันแห่ส่งเสด็จพระอิศวรกลับนั้นเป็นวันเริ่มพระราชพิธีตรียัมปวาย รับพระนารายณ์ซึ่งเสด็จลงมาเยี่ยมโลกเป็นเวลา ๕ วัน นับเป็นพระราชพิธีต่อเนื่องกัน จัดเป็นพระราชพิธีหนึ่งในพระราชพิธี ๑๒ เดือน ที่กำหนดไว้ในกฎมณเฑียรบาล กฎหมายตราสามดวง ต่อมาเรียกรวมกันว่า พระราชพิธีตรียัมปวาย ตรีปวาย

คำว่า "ตรียัมปวาย" พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ให้ความหมายว่าเป็น "พิธีพราหมณ์กระทำรับพระอิศวร ที่เรียกเป็นสามัญว่า พิธีโล้ชิงช้า ซึ่งกระทำในวันขึ้น ๗ ค่ำตอนเช้า ขึ้น ๘ ค่ำตอนเย็น เดือนยี่" ซึ่งพิธีโล้ชิงช้านี้เดิมทำในเดือนอ้าย หรือเดือน ๑ ต่อมาเลื่อนมาทำในเดือนยี่ หรือเดือน ๒ วันขึ้น ๗ ค่ำ

ตอนเช้าครั้งหนึ่ง และวันขึ้น ๘ ค่ำตอนเย็นอีกครั้งหนึ่ง ส่วนคำว่า "ตรีปวาย" เป็น "พิธีพราหมณ์กระทำรับพระนารายณ์ที่เรียกเป็นสามัญว่า พิธีแห่พระนารายณ์ ซึ่งกระทำในวันแรมค่ำ ๑ ถึงแรม ๕ ค่ำ เดือนยี่" เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงสถาปนากรุงเทพฯ เป็นราชธานี โปรดเกล้าฯ ให้ก่อกำแพงพระนคร สร้างมหาปราสาทราชมณเฑียรใน พ.ศ. ๒๓๒๘ และโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเทวสถานหรือโบสถ์พราหมณ์และเสาชิงช้า ณ กึ่งกลางพระนคร ตามประเพณีโบราณ สันนิษฐานกันว่า มีการประกอบพระราชพิธีตรียัมปวาย ตรีปวายมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น การพระราชพิธีตรียัมปวาย ตรีปวายมีเฉพาะพิธีพราหมณ์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานเงินและจี๊ผิงเป็นของช่วยตามสมควร ต่อมา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญมากแก่พระราชพิธีนี้ จึงโปรดเกล้าฯ ให้เพิ่มพิธีสงฆ์ด้วย การประกอบพระราชพิธีตรียัมปวาย ตรีปวายและการโล้ชิงช้าในสมัยรัตนโกสินทร์กระทำตลอดมาทุกปี จนกระทั่งหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพิธีโล้ชิงช้าเป็นครั้งสุดท้ายใน พ.ศ. ๒๔๗๗ โดยมีพระยาชลมารคพิจารณ์ อธิบดีกรมชลประทานเป็นพระยาอัยยิงช้าในปัจจุบันพราหมณ์ยังคงประกอบพิธีตรียัมปวาย ตรีปวายอยู่ แต่ไม่มีพิธีโล้ชิงช้า.

อิสริยา เลหาตรีานนท์